

4. On the approval of the Regulation on the issuance of electronic money and the implementation of payment transactions with it: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated September 29, 2022 No. 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#n7>

5. On payment services: Law of Ukraine dated 30.06.2021 No. 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

6. Legalization of electronic money: what changes Law No. 2888-IX. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/217609_legalzatsya-elektronnikh-groshey-shcho-zmnyu-zakon-2888-ix.

JEL Classification: I23, M41

Олена Шумейко

аспірантка,

ДННУ «Академія фінансового управління»,

Olena Shumeyko

PhD student,

SESE «The Academy of Financial Menegement»,

lenashumeyko@ukr.net

ЕКСТРЕНІСТЬ ПРАВОВИХ НОВАЦІЙ У ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКИ

URGENT NEED FOR LEGAL INNOVATIONS IN RESEARCH AND DEVELOPMENT COSTS ACCOUNTING

Анотація. Наведено результати аналізу правочинів стосовно планування і обліку витрат на дослідження і розробки. Визначено ключові напрями удосконалення наявної нормативно-правової бази для забезпечення достовірного обліку витрат на наукові (науково-технічні) роботи.

Abstract. The results of the legal and regulatory documents analysis regarding the planning and accounting of research and development costs are provided. The main directions of the existing regulatory framework improvement to ensure reliable accounting of costs for scientific (scientific and technical) works have been determined.

Сучасний стан економіки України вимагає застосування у всіх сферах діяльності проривних інновацій, що забезпечать суттєве підвищення рівня обороноздатності країни і формування потенціалу військово-економічного звільнення окупованих територій. Для цього потрібне активне нарощування національного науково-технічного потенціалу з урахуванням суттєвого обмеження притоку для досліджень і розробок фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Поряд з цим здійснюється гіперактивна інтеграція української науки у інноваційний простір Європейського союзу. Це потребує швидкої гармонізації вітчизняних правочинів стосовно наукової діяльності в Україні із правовим полем міжнародного наукового співтовариства. До цього часу ще Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року [8], Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [12], а також Стратегією модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року [11] передбачалось створення нової системи управління та фінансування науки, що повинно було забезпечити збільшення обсягів продажу інноваційної продукції із суттєвою часткою використання об'єктів інтелектуальної власності, а також забезпечити прозорість і зрозумілість використання науковцями фінансових ресурсів, наданих закордонними грантодавцями (інвесторами). Значне збільшення витрат на Сили Оборони України вимагає економного витрачання фінансових ресурсів Державного бюджету у інших сферах, у тому числі і науковій, що на фоні поточної неузгодженості наявних правочинів організації обліку витрат на дослідження і розробки актуалізує екстреність розробки і введення

в дію нових гармонізованих із міжнародними нормами нормативно-правових актів стосовно планування, обліку та звітування щодо витрат на наукові дослідження.

Серед головних поточних проблем обліку витрат на дослідження і розробки в Україні є розпорошеність правових норм організації такого обліку, у зв'язку із різним розумінням процесів проведення досліджень і здійснення розробок у різних складових науково-технічної діяльності. Так, в Україні з 1996 р. до 2019 р. порядок обліку витрат у сфері науки визначався «Типовим положенням з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт» [9]. У системі Міністерства внутрішніх прав України облік витрат наукових робіт здійснюється згідно «Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» [7]. У будівництві витрати на дослідження і розробки визначають згідно «Настанов з визначення вартості проектних, науково-проектних, вишукувальних робіт та експертизи проектно-документації на будівництво» [6], вони замінили «Порядок визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюється на території України (ДБН IV-16-96, частина III)», який діяв з 1997 р. до 2000 р. [4] та замінювався ДБН Д.1.1-7-2000 «Правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюється на території України» (з 2001 р. до 2012 р.) [5] і ДСТУ Б Д.1.1-7:2013 «Правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт та експертизи проектно-документації» (з 2013 р. до 2020 р.) [10]. Кожен з цих документів по-своєму «уточнював» порядок визначення витрат на дослідження і розробки та їх облікові складові.

Застаріле методичне забезпечення планування і обліку витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські (проектні) роботи, а також калькулювання собівартості науково-технічної продукції; недостатня адаптованість вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку до вимог міжнародних правочинів щодо бухгалтерського обліку витрат наукових (науково-технічних) робіт, програм і проектів; неоднозначність структуризації складу витрат на проведення досліджень і розробок; відсутність взаємозв'язку між напрямками і обсягами фінансування досліджень і розробок та результатами наукової (науково-технічної) діяльності дозволяють констатувати, що національні методики визначення вартості наукових та науково-технічних робіт не відповідають сучасним потребам управління такими роботами та йдуть у розріз із міжнародними підходами визначення вартості наукових досліджень та прикладних розробок. Це негативно впливає на механізм фінансування наукових досліджень і розробок, нівелює значущість їх результатів, сповільнює розвиток науки, головне, ускладнює інтеграцію з Європейським науковим простором. Критичний аналіз групи нормативно-правових актів стосовно визначення рівнів витрат на дослідження і розробки, які діяли в Україні з 1991 р. до 2022 р., дозволив виокремити вагомі відмінності у їх класифікаціях, методиках оцінювання та визнання витрат від НП(С)БОДС, П(С)БО, МСБО та GAAP USA, що викривляють облікові дані та суттєво знижують достовірність розрахунків собівартості науково-технічної продукції.

Зараз готується до затвердження «Типове Положення щодо планування кошторисної вартості наукових (науково-технічних) робіт, які виконуються за рахунок коштів державного бюджету». Воно в цілому враховує положення Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2] і Методологічні положення зі статистики наукових досліджень і розробок [3], що базуються на стандартах ОЕСР Фраскаті [1] і враховує міжнародні стандарти обліку та структуризації витрат на виконання грантових договорів, потребує нормативно-правового узгодження складу витрат проведення наукових досліджень та розробок, калькулювання собівартості науково-технічної продукції з урахуванням раціональної організації науково-дослідного процесу для різних суб'єктів господарювання. Однак, і цей документ ще далекий від досконалості. Так, немає сенсу обмежувати серу дії Типового положення єдиним джерелом фінансування — державним бюджетом. Виходить, якщо дослідження чи розробки здійснюються не за кошти державного бюджету, то склад витрат таких робіт може бути принципово іншим. Кошторис витрат може бути розширений, але основні складові у таких

кошторисах схожі. Доцільно із п.9 Типового положення прибрати посилання на «загальнови-робничі витрати», як такі, що не мають місця при проведенні досліджень і не мають загаль-ного характеру при здійсненні розробок; такі витрати здійснюються лише у виробничій сфе-рі. Також, слід скорегувати назву статті «Загальнови-робничі витрати» у додатку 1 цього ж Типового положення на «Загальногосподарські витрати», що буде точніше характеризувати спрямованість витрат при проведенні наукових (науково-технічних) робіт. У цьому ж додат-ку доцільно статтю «Послуги виробничого характеру» назвати «Роботи і послуги, що вико-нуються (надаються) сторонніми підприємствами та організаціями» або «Послуги з аутсор-сингу». Необхідно уніфікувати найменування статей витрат у додатках 1 і 2 Типового положення. В додатку 27 Типового положення в назві номенклатури статей витрат слід слово «загальнови-робничі» замінити на «загальногосподарські».

Підводячи підсумок, можна констатувати, що наявна нормативно-правова основа науко-вої діяльності потребує принципового удосконалення шляхом розроблення групи профіль-них правочинів, що враховують актуальні та конструктивні змін, спрямовані на врегулюван-ня розбіжностей у наявних правових актах, приведення у відповідність із поточними національними та міжнародними нормативно-правовими актами стосовно організації і мето-дології бухгалтерського обліку в різних секторах економіки, побудови універсальної струк-тури і складу витрат на виконання наукових (науково-технічних) робіт та новаторської нау-ково-технічної продукції.

Література

1. OECD (2015), Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264239012-en>. (дата звернення 23.03.2023)
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 22.03.2023)
3. Методологічні положення зі статистики наукових досліджень і розробок. Наказ Державного комітету статистики України від 22.11.2011 № 312. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/312/312.pdf (дата звернення 23.03.2023)
4. Порядок визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюєть-ся на території України (ДБН IV-16-96, частина III). Держкоммістобудування; Норми, Порядок від 10.04.1997 № 60
5. Порядок визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюєть-ся на території України. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 14.12.2000 № 285
6. Про затвердження кошторисних норм України у будівництві. Наказ Мінрегіону від 01.11.2021 № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0281914-21#Text> (дата звернення 23.03.2023)
7. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в Дер-жавній службі України з надзвичайних ситуацій. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 02 квітня 2018 року N 265
8. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/609> (дата звернення: 22.03.2023)
9. Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості на-уково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт: Постанова КМУ № 830 від 20.07.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення 23.03.2023)
10. Про прийняття національного стандарту ДСТУ Б Д.1.1-7:2013. Наказ Мінрегіону від 08.08.2013 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374858-13#Text> (дата звернення 23.03.2023)
11. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 № 437-р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018- %D1 %80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text) (дата звернен-ня: 22.03.2023)

12. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019- %D1 %80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text) (дата звернення: 23.03.2023).

References

1. OECD (2015), Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264239012-en>. (дата звернення 23.03.2023)

2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 22.03.2023)

3. Metodolohichni polozhennia zi statystyky naukovykh doslidzhen i rozrobok. Nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy vid 22.11.2011 № 312. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/312/312.pdf (дата звернення 23.03.2023)

4. Poriadok vyznachennia vartosti proektno-vyshukuvalnykh robot dlia budivnytstva, shcho zdiisniuietsia na terytorii Ukrainy (DBN IV-16-96, chastyna III). Derzhkommistobuduvannia; Normy, Poriadok vid 10.04.1997 № 60

5. Poriadok vyznachennia vartosti proektno-vyshukuvalnykh robot dlia budivnytstva, shcho zdiisniuietsia na terytorii Ukrainy. Nakaz Derzhavnoho komitetu budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovoi polityky Ukrainy vid 14.12.2000 № 285

6. Pro zatverdzhennia koshtorysnykh norm Ukrainy u budivnytstvi. Nakaz Minrehionu vid 01.11.2021 № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0281914-21#Text> (дата звернення 23.03.2023)

7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu naukovoi i nauково-tekhnichnoi diialnosti v Derzhavnii sluzhbi Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii. Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy 02 kvitnia 2018 roku N 265

8. Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.04.2017 № 275-r. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/609> (дата звернення: 22.03.2023)

9. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia z planuvannia, obliku i kalkuliuvannia sobivartosti nauково-doslidnykh ta doslidno-konstruktorskykh robot: Postanova KMU № 830 vid 20.07.1996 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення 23.03.2023)

10. Pro pryiniattia natsionalnoho standartu DSTU B D.1.1-7:2013. Nakaz Minrehionu vid 08.08.2013 r. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374858-13#Text> (дата звернення 23.03.2023)

11. Pro skhvalennia Stratehii modernizatsii systemy bukhgalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti v derzhavnomu sektori na period do 2025 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.06.2018 № 437-r. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018- %D1 %80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text) (дата звернення: 22.03.2023)

12. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.07.2019 № 526-r. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019- %D1 %80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text) (дата звернення: 23.03.2023).